

Het dagelijks brood Drie eeuwen werk en inkomen in Groningerland

Dit voorjaar organiseren de NGV afdeling Groningen, de vereniging Stad&Lande en het RHC Groninger Archieven gezamenlijk drie lezingen over het thema: 'Het dagelijks brood. Drie eeuwen werk en inkomen in Groningerland': over Groningers, hun werkgelegenheid, hun werkloosheid, hun rijkdom en hun armoede van de 17^e eeuw tot in de eerste helft van de 20^e eeuw.

De lezingen worden alle gehouden op woensdagavonden in het gebouw van de Groninger Archieven, Cascadeplein 4 te Groningen. Aanvang van de lezingen is steeds om 20.00 uur (gebouw open: 19.30 u.). Iedereen is van harte welkom en de toegang is gratis

Het dagelijks brood Drie eeuwen werk en inkomen in Groningerland

Vragen over werk en inkomen staan nu volop in de belangstelling. Iedereen heeft er altijd mee te maken, maar op dit moment blijkt weer eens duidelijk hoe belangrijk deze onderwerpen zijn en hoe groot de invloed is van de conjunctuur op onze werkgelegenheid en welvaart. Bovendien, als de werkgelegenheid afneemt en de werkloosheid stijgt, komt onmiddellijk de vraag, wat dat betekent voor de uitkeringen. Wat weten we over werk, inkomen, werkloosheid en armoede in Stad en Ommelanden in vroeger tijden? Wat waren de problemen, wat was de reactie van de van bevolking en wat deden de bestuurders, boeren en ondernemers?

Drie sprekers vertellen hierover op basis van hun eigen onderzoeken. Albert Buursma laat zien hoe in de 17^e en 18^e eeuw in de stad Groningen de zorg voor armen, behoeftigen en werklozen was geregeld en trekt vergelijkingen met onze tijd. Richard Paping neemt ons mee naar de Groninger Klei en vertelt over het wel en wee in de 18^e en 19^e eeuw van de daar wonende boeren, arbeiders en middenstanders. Pim Kooij keert terug naar de stad en bespreekt de economische structuur van dit regionaal centrum en de ondernemers rond 1900.

Lezing 1 – 25 februari

Bedeelden bij het CWI. Door Albert Buursma

Een kennismaking met 18de eeuwse stad-Groninger armen aan de hand van een hedendaags inschrijvingsformulier van het Centrum voor Werk en Inkomen. De geschiedenis van de armenzorg vanaf de late middeleeuwen tot heden kent – ook voor wat de stad Groningen betreft – een aantal uitgangspunten die in de loop der eeuwen min of meer gelijk gebleven zijn en ook recentelijk (weer) toegepast worden. Het invullen van een – hedendaags – vragenformulier van het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) met

de gegevens van 18de-eeuwse bededen geeft verrassende inzichten in (overeenkomsten tussen) de sociale zorg in verleden en heden. Aan de hand van dit formulier is het mogelijk om een gedetailleerd beeld te schetsen van armen in het vroegmoderne Groningen met aandacht voor onder meer hun gezin en huishouding, huisvesting en werkzaamheden, bezittingen en opleiding, ziekten en fraude. Via deze benaderingswijze komen de Groninger armen, en hun leefwijze van meer dan tweehonderd jaar geleden, vaak bijzonder dichtbij ons.

Albert Buursma is werkzaam als zelfstandig historicus, met name op het gebied van de regionale geschiedenis van Groningen, Friesland en Drenthe.

Lezing 2 – 11 maart

De levensstandaard van boeren, arbeiders en middenstanders op de Groninger klei in de 18^e en 19^e eeuw. Door Richard Paping

Hoe voorzagen de talrijke arbeiders en middenstanders op het platteland in hun bestaan in de achttiende en negentiende eeuw? Al in de 18e eeuw vormden de boeren een minderheid en woonden er vele arbeidersgezinnen, ambachtlieden en neringdoenden op de Groninger klei. Hun bestaan was in sterke mate afhankelijk van hoeveel werk er voor hen was, gehuwde vrouwen werkten soms mee, terwijl kinderen vaak als inwonend meid of knecht aan het werk waren. Het was een leven van hard werken, maar ook van dreigende werkloosheid voor de gehuwden, en weinig vrijheid voor het inwonend personeel. Altijd dreigde de armenzorg als men niet meer tot werken in staat was (ouderdom, invaliditeit) of als de kostwinner wegviel. De financiële reserves waren beperkt, al was de situatie voor de middenstanders vaak beter dan voor de landarbeiders. In de achttiende eeuw hadden arbeiders vaak nog een eigen huis, maar in de negentiende eeuw woonden ze meestal in huurhuizen van de boer. Alles draaide om geld, had je steeds werk, dan moest je maar hopen dat je van je loon genoeg kon kopen. Goede jaren voor de boeren met veel werk, waren vaak rampzalige jaren voor de arbeiders, zoals bleek tijdens de mislukking van de aardappeloogst in de jaren 1845-1847.

Richard Paping is universitair docent Economische en Sociale Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen

Lezing 3 – 25 maart

Ondernemen in Groningen rond 1900. Door Pim Kooij

In de periode rond 1900 groeide de stad van een omwalde marktplaats letterlijk uit tot een handels- en industriestad van landelijke betekenis. De nijverheid veranderende, de stad profileerde zich in een aantal bedrijfstakken, en de functie als handelscentrum wordt nog sterker.

Rond 1900 had het bedrijfsleven een fundamenteel ander karakter dan 50 jaar eerder. In samenhang met de veranderde economische structuur steeg ook de welvaart. De stad was altijd al regionaal centrum, maar kreeg nu binnen Nederland een andere positie. Dat had ook gevolgen voor de beroepsstructuur en voor de werkgelegenheid.

Een eeuw geleden had Groningen een heel gevarieerde economische structuur. Er was een breed palet aan industrieën met als speerpunten de voedings- en genotmiddelenindustrie, de metaal, drukkerijen-uitgeverijen en de confectie. Ook de dienstensector was zeer divers. In de lezing zal op een aantal bedrijven worden ingezoomd, waarbij ook de ondernemers zullen worden belicht.

Pim Kooij is hoogleraar economische en sociale geschiedenis aan de RuG. In 1986 gepromoveerd op de sociaal-economische geschiedenis van de stad Groningen, waarover hij ook daarna is blijven publiceren.

Over de lezingen

Deze lezingen zijn een gezamenlijk initiatief van de afdeling Groningen van de NGV (Nederlandse Genealogische Vereniging), van de cultuur-historische vereniging Stad&Lande en van het Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven.

De lezingen vinden alle plaats in het gebouw van de Groninger Archieven, Cascadeplein 4 te Groningen en zijn voor belangstellenden gratis toegankelijk.

De lezingen beginnen om 20.00 uur; het gebouw is geopend vanaf 19.30; dan is er ook koffie.

Literatuur:

- A. Buursma, *'Dese bekommerlijke tijden'. Armenzorg, armen en armoede in de stad Groningen 1594-1795* (geplande verschijningsdatum juli 2009).
- R. Paping, *Voor een handvol stuivers, Werken, verdienen en besteden: de levensstandaard van boeren, arbeiders en middenstanders op de Groninger klei, 1770-1860* (Groningen 1995)
- P. Kooij, *Groningen 1870-1914. Sociale verandering en economische ontwikkeling in een regionaal centrum.* (Groningen 1986).
- M. Duijvendak & B. de Vries (red.), *Stad van het Noorden. Groningen in de 20^e eeuw.* (Assen 2003)
- M. Duijvendak .e.a. (red), *Geschiedenis van Groningen*, deel 2 (Zwolle 2008) en deel 3 (verschijnt 11 maart 2009)

De organisatoren:

Nederlandse Genealogische Vereniging, afdeling Groningen

postadres: Madaheerd 102, 9737 XD Groningen

website: <http://groningen.ngv.nl>

Cultuur-historische vereniging Stad&Lande

postadres: Postbus 41122, 9701 CC Groningen

website: www.stad-lande.nl

Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven

adres: Cascadeplein 4, 9726 AD Groningen

postadres: Postbus 30.040, 9700 RM Groningen

website: www.groningerarchieven.nl